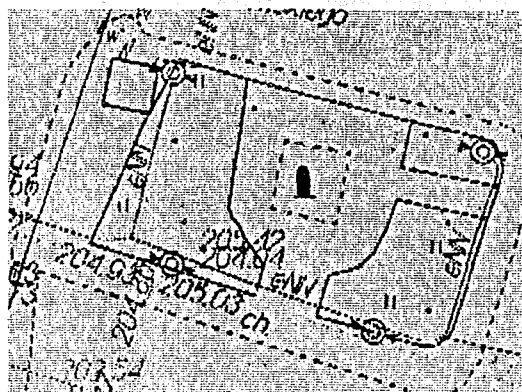

Łukasz Rejniewicz
Karol E. Natkański

**SPRAWOZDANIE
Z BADAŃ ARCHEOLOGICZNYCH
W ZACHODNIEJ CZĘŚCI
PL. ŁUCZKOWSKIEGO
W CHEŁMIE**

(st. nr 4)

Październik 2001 r.

Fotografie- G. Zabłocki
Ryciny - M. Dziemitko
- G. Barczyk
- A. Borsuk
- D. Witruszyńska
- K. E. Natkański

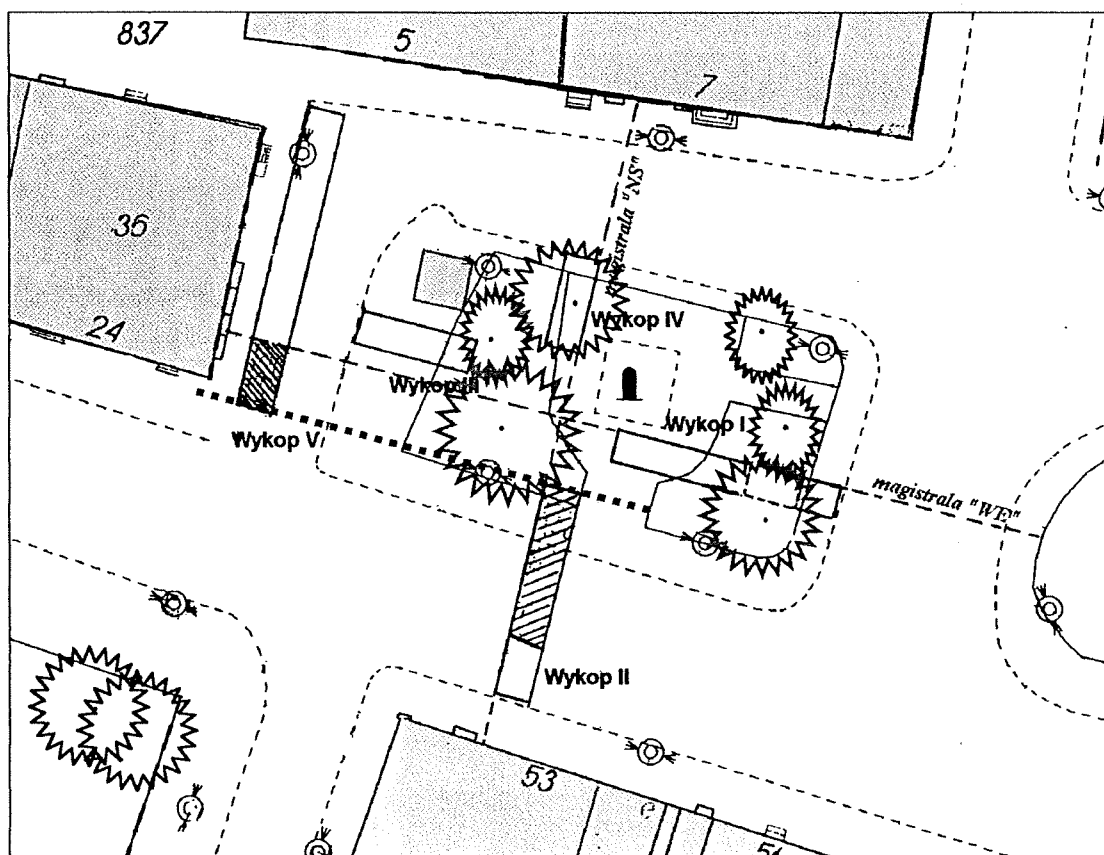
Chelm 2001

CEL, ZAKRES I METODA PRAC

W dniach od 6. do 17. 10. 2001 r. przeprowadzono badania archeologiczne na obszarze zachodniej części placu Łuczковского („wokół pomnika”). Badania miały na celu ustalenie zasięgu historycznej zabudowy wokół rynku miejskiego, a także określenie przebiegu „traktu lubelskiego” (jego szerokości) w obrębie tej części miasta.

W tym celu otworzonych zostało pięć wykopów sondażowych, cztery w układzie krzyżowym (wyk. I, II, III i IV) o szerokości 2 m, i sondaż piąty – uzupełniający o szerokości 1,5 m (patrz ryc. nr 1).

W trakcie prac na skutek interwencji konserwatora zieleni miejskiej i w porozumieniu z konserwatorem zabytków, w wykopach nr I, II i III zaniechano eksploracji w pobliżu drzew uznanych za podlegające ochronie (kryterium oceny był zasięg koron drzew).

Ryc. 1. Zachodnia część („wokół pomnika”) pl. Łuczковского w Chełmie – rozmieszczenie wykopów; skośnym szrafowaniem oznaczono obszar występowania dziewiętnastowiecznego bruku („traktu lubelskiego”) w wykopach II i V, kolorem czerwonym zaznaczono zasięgi koron drzew, niebieskim instalacji (kabel) ograniczających dostęp do obszarów eksplorowanych.

Eksplorację wykopów prowadzono metodą warstw mechanicznych o miąższości ok. 20 cm, gromadząc zabytki i dokumentując ich lokalizację. W ramach dokumentacji wykopów wykonywano rysunki profilów, rzuty odsłoniętych obiektów (bruk, „półziemianka”) oraz fotografie, również prowadzono bieżący zapis obserwacji terenowej.

WYNIKI BADAŃ

Wykop nr I (przebieg – WE; wymiary: 2 m na 14,5 m)

W wykopie nr I nie stwierdzono śladów historycznej zabudowy. Stratygrafię wykopu przecinały pionowo nowożytny wkopy (w tym również współczesne).

Materiał zabytkowy stanowiły fragmenty ceramiki, kości zwierzęce i przedmioty metalowe, w tym podkowy i dwie ostrogi (fot. nr 7).

Wykop nr II (przebieg – NS; wymiary: 2 m na 11,5 m)

W wykopie nr II nie stwierdzono śladów historycznej zabudowy, natomiast w jego partii południowej odsłonięto na głębokości 60-80 cm od powierzchni (zasięg ok. 3,4-3,6 m na północ od profilu południowego; lokalizację północnego zasięgu uniemożliwiły: nowożytny wkop instalacyjny – kable oraz w/w interwencja konserwatora zieleni miejskiej) bruk kamienny, datowany materiałem ceramicznym na XIX w. (fot. nr 1 i 2). Umożliwiło to określenie w tym miejscu, jedynie południowego zasięgu „traktu lubelskiego”. Profile wykopu poprzecinane były licznymi, nowożytnymi wkopami, przecinającymi starsze nawarstwienia.

Materiał zabytkowy w wykopie stanowiły liczne fragmenty ceramiki, kości zwierzęcych i przedmioty metalowe.

Wykop nr III (przebieg – WE; wymiary: 2 m na 5 m)

W wykopie nr III stwierdzono pozostałości współczesnego muru ceglanego na zaprawie cementowej (tzw. „na dwie cegły), śladów starszej zabudowy nie stwierdzono.

Materiał zabytkowy stanowiły fragmenty ceramiki, kości zwierzęcych i przedmioty metalowe, we wschodniej części wykopu natrafiono na znaczne ilości moździerzy (krowa?, koza?).

Wykop nr IV (przebieg – NS; wymiary: 2 m na 5 m)

W wykopie nr IV na głębokości 1-1,2 do 1,8 m stwierdzono istnienie owalnego obiektu (zorientowanego dłuższą osią w kierunku NS), otoczonego kilkoma dołkami posłupowymi, w którego wypełnisku wystąpiła trzynastowieczna ceramika – obiekt roboczo określono jako „półziemianka” (patrz ryc. 2; fot. nr 5 i 6).

Materiał zabytkowy stanowiły fragmenty ceramiki i kości zwierzęcych.

Wykop nr V (przebieg – NS; wymiary: 1,5 m na 19 m)

W wykopie nr V nie stwierdzono śladów historycznej zabudowy, natomiast w jego partii południowej odsłonięto na głębokości 90 cm od powierzchni (zasięg 3,5 m na północ od profilu południowego) bruk kamienny, datowany materiałem ceramicznym na XIX w (fot. nr 3 i 4). Umożliwiło to określenie północnego zasięgu „traktu lubelskiego”.

Profile wykopu poprzecinane były wkopami nowożytnymi, przecinającymi starsze nawarstwienia.

Materiał zabytkowy w wykopie stanowiły liczne fragmenty ceramiki, kości zwierzęcych i przedmioty metalowe, w tym kilka nowożytnych monet miedzianych.

WNIOSKI KONSERWATORSKIE

1. W przebadanych wykopach nie stwierdzono pozostałości historycznej zabudowy mogącej określać wielkość dawnego rynku staromiejskiego. Można jedynie sądzić, że pokrywa się ona lub kryje pod dzisiejszymi budynkami.
2. Badania w zachodniej części placu Łuczowskiego pozwoliły na przybliżone określenie zasięgów (południowego i północnego) „traktu lubelskiego”, w dwu różnych wykopach zorientowanych w kierunku NS.
 - granica południowa - ok. 6 m od dzisiejszej pld. pierzei ul. Lubelskiej.
 - granicę północną uchwycono w wykopie nr V, odległym od wykopu II o ok. 16 m.Z powyższego nie można niestety wnioskować o szerokości traktu. Uzyskane dane pozwalają jedynie stwierdzić, że biegł on w tym miejscu z zachodu na wschód z lekkim odchyleniem ku południowi.
3. Odsłonięte w wykopach III i IV, zjawiska (skupisko moździerzy i obiekt określony jako półziemianka) wskazują na możliwość funkcjonowania w tym miejscu osadnictwa trzynastowiecznego – być może osady hodowlanej lub produkcyjnej, jednak wyciąganie bardziej konkretnych wniosków w tej materii jest na aktualnym etapie badań niemożliwe.

Osiągnięte rezultaty badań (przynajmniej dotyczące XVIII w.) pokrywają się w zasadniczych kwestiach z sytuacją jaka znana jest z miedziorytu Rakowieckiego i szeregu zapisów w annałach miejskich - upoważniają one do realizacji zaplanowanych przez Władze Miasta przedsięwzięć, związanych z organizacją przestrzeni wokół pomnika w zachodniej części placu Łuczowskiego.

mgr Łukasz Rejniewicz

mgr Karol E. Natkański

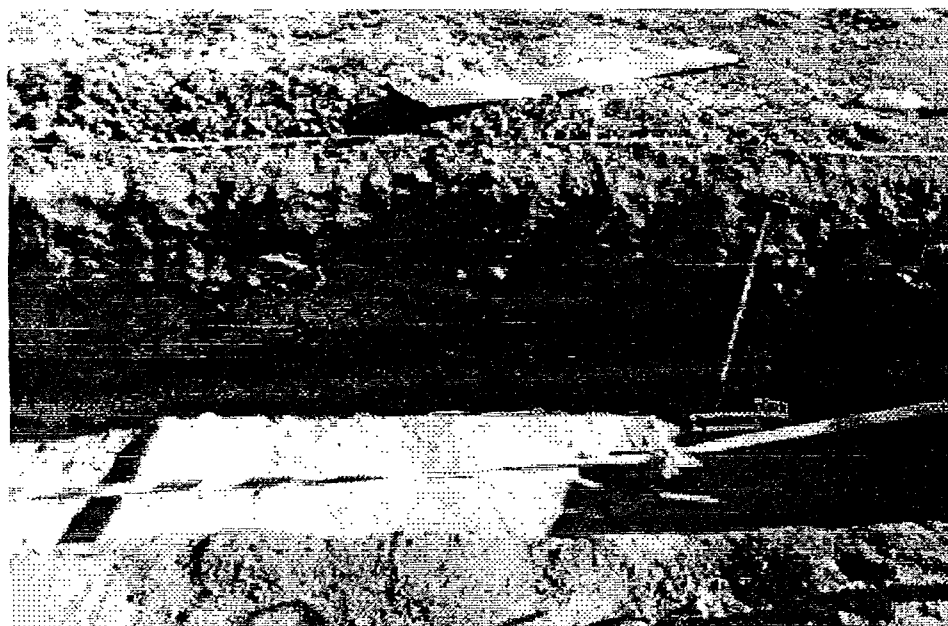
Fot. 1. pl. Łuczowskiego (część zachodnia, „wokół pomnika”) – wykop II, część południowa, profil E; widoczne kamienie datowanego na XIX w. bruku – „traktu lubelskiego”.

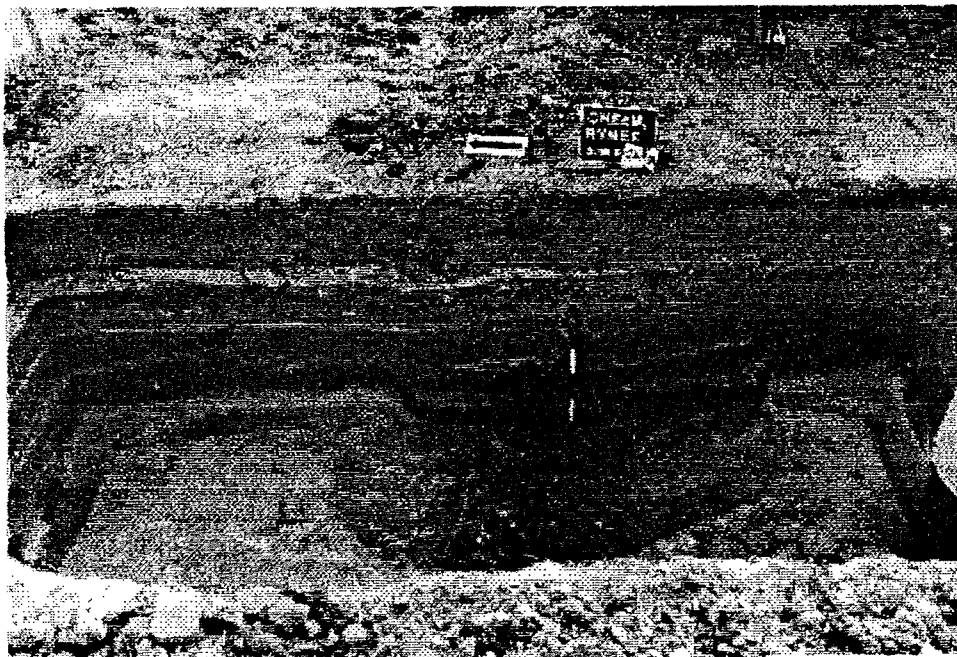
Fot. 2. pl. Łuczowskiego (część zachodnia, „wokół pomnika”) – wykop II, widok na północ; kamienie datowanego na XIX w. bruku – „traktu lubelskiego”.

Fot. 4. pl. Łuczowskiego (część zachodnia, „wokół pomnika”) – widok wykopu V.

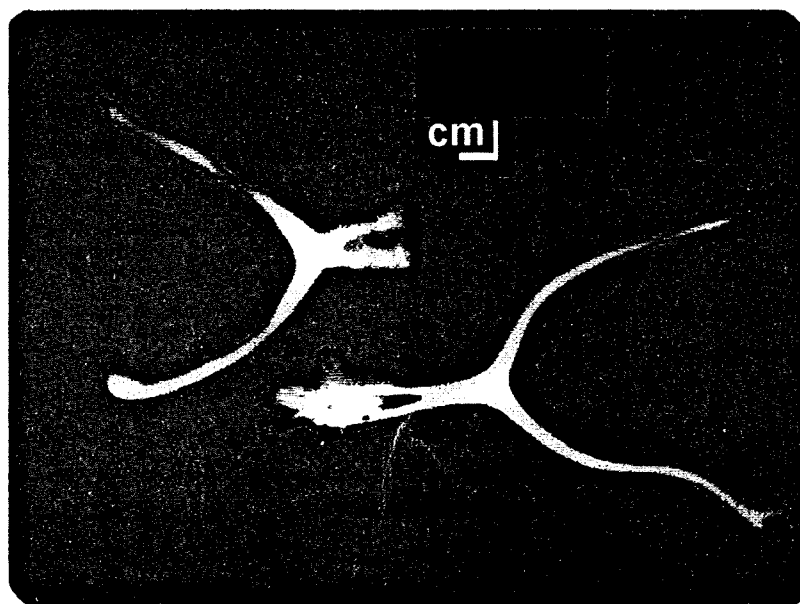
Fot. 5. pl. Łuczowskiego (część zachodnia, „wokół pomnika”) – wykop V, część południowa, profil E; w środkowej partii profilu widoczne kamienie datowanego na XIX w. bruku – „traktu lubelskiego”.

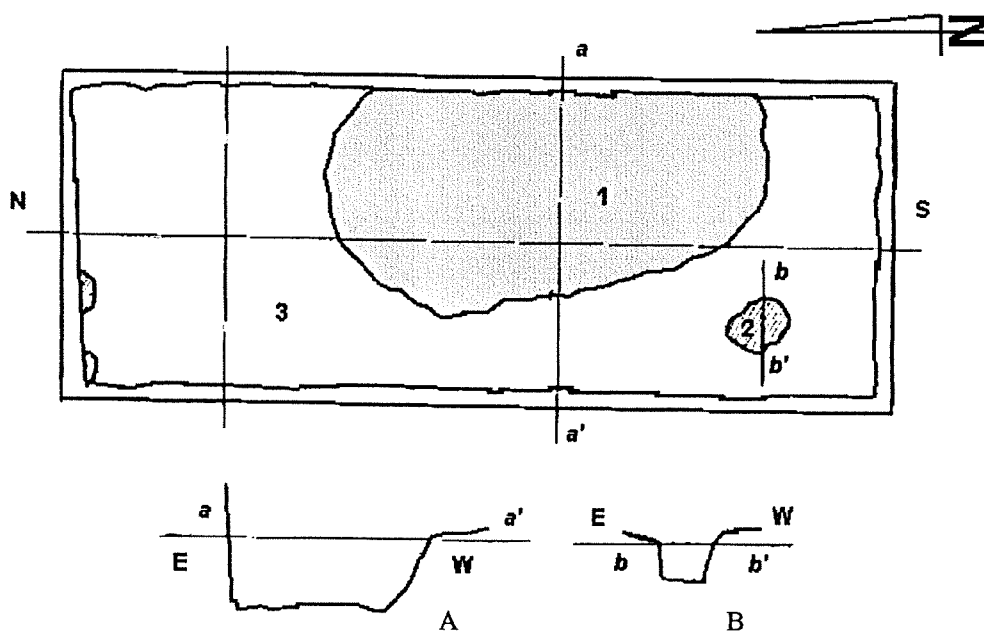
Fot. 5. pl. Łuczkowskiego (część zachodnia, „wokół pomnika”) – wykop IV;
profil W – zarys „półziemianki” datowanej roboczo na XIII w.,
w profilu N widoczny zarys dołka postłupowego.

Fot. 6. pl. Łuczkowskiego (część zachodnia, „wokół pomnika”) – wykop IV;
widok dna wykopu i profil S – zarys „półziemianki” datowanej roboczo na XIII w.,
w profilu S i w południowej części dna widoczne zarysy dołków postłupowych.

Fot. 7. Ostrogi odkryte we wschodniej części wykopu nr I (zdjęcia rentgenowskie – przed oczyszczeniem z oblepiających je nawarstwień gliny i kredy oraz przed konserwacją).

Ryc. 2. Zachodnia część pl. Łuczowskiego plan półziemianki.
1 . wypełnisko jamy półziemianki; 2 – wypełnisko „dołków posłupowych; 3 - calec;
A – profil EW wypełniska półziemianki; B – profil dolka posłupowego.